

לשאלת איסור קציר בתבואת נכרים בשביעית

א. כמעט כל גאוני הדור שעבר שסמכו להתיר ע"י המכירה לנכרי גם עשיית מלאכות ע"י ישראל, ציינו שההיתר הוא רק בנוגע למלאכות דרבנן, אבל בשום פנים לא המלאכות דאורייתא, שהן זריעה, זמירה, קצירה ובצירה (וחרישה). ומרן הרב ז"ל בתשובותיו כותב: „הנה מה שאומרים בשמי שהתירתי לעשות כל המלאכות ע"י ישראל, זהו ללא אמת ונגד המפורסם, שהרי ביארתי במכתב הנספח להרשאה מפורש, שארבעת המלאכות האסורות מה"ת יעשו ע"י נכרים, ולא יצאה מן הכלל להיות נזקקת לשאלת חכם, אלא חרישה". (משפט כהן סי' ס"ז).

מלואים להוראה זו כתב שם בהמשך דבריו וז"ל: „העיקר נ"ל שאם נחזיק שהמכירה היא מועלת או ודאי קיי"ל שהפירות של נכרים הם, ואין בהם משום שביעית, וממילא אין איסור קצירה ובצירה כלל, רק החשש הוא שמא אין קנין הנכרי מועיל ואז באמת המכירה בטלה, שהיא כמקח טעות, שלא באה כי אם בשביל הפקעת האיסור, א"כ שוב וכו'". ביאור דבריו, שרצה לומר שאם היתה זו מכירה ברורה אז אפילו לדעת המתנגדים לעצם ההיתר וסוברים שקנין הנכרי אינו מועיל לענין הפקעה מוחלטת בכדי להתיר כל העבודות, מ"מ גם לדעתם הקצירה והבצירה מותרות, שהרי לדעת כולם יש לו קנין בפירות לענין שאינם הפקר ואין בהם קדושה לענין איסור סחורה וביעור, כמפורש במחלוקת הידועה של הב"י והמב"ט מהמוהרי"ט, ולמד מכאן שהוא הדין לאיסור הקצירה שהוא ג"כ תלוי בקדושת הפרי וחיוב הפקרתו. (והאריך בדבר בכיוון זה הרב ש. ז. אוירבך שליט"א בס' מעדני ארץ). אלא שמ"מ קיים פסקם של הגאונים שאסרו כל ד' המלאכות ואף קצירה ובצירה בכלל, מחמת החשש שהמכירה בכלל לא קיימת אם ננקוט לדינא שאין הקנין מועיל להיתר שאר המלאכות, שהוא מקח טעות וכנ"ל בדבריו.

ובס' מעדני ארץ (סי' ב' בהערה). העיר בזה וז"ל: אך מה שכתב שהחשש הוא שמא אי"ק הנכרי מועיל ואז באמת המכירה בטילה, איני מבין יפה כונתו, דא"כ הרי עובר הישראל באיסור תורה בזה שאינו מפקיר ואינו מבערם בזמן הבעור ויגם עושה בהם סחורה וכדומה שאף הם באיסור תורה נינהו. וע"כ שגאוני הדור הקודם סמכו בזה על דעת מרן הב"י והפאה"ש ועוד שכתבו דהכי היא סוגיין דעלמא שלא לנהוג כלל שום קדושת שביעית בפירות הנכרים וא"כ אף שלענין היתר העבודה ספק גדול הוא אם גם לענין זה יש קנין לנכרי וכו', מ"מ לענין קצירה ובצירה הרי נתברר שאיסורם תלוי רק בקדושת הפירות אשר בזה לא פקפקו כלל הגאונים שהתירו וסמכו על ההיתר גם לענין דאורייתא.

ב. והנ"ל בביאור כונת דברי מרן זצ"ל: בהקדם למה שנבאר דעתו במחלוקת הב"י והמב"ט הנ"ל שדעת הב"י שאין כלל קדושה בפירות הנכרי לענין שביעית.

דבריו מובאים במבוא לשבת הארץ בויכוחו עם הגאון הרידב"ז (עמ' נ'), שהרידב"ז רצה להכריע נגד הב"י על פי מה שרוצה להוכיח שהפקר שמיטה הוא אפקעתא דמלכא ואינו תלוי בהפקרת הבעלים. וכ' עליו מרן הרב ז"ל וז"ל: „באמת מחלקותם של הב"י והמהרי"ט בעיקר הדין אם נוהגת קדושת שביעית בשל נכרים אינה תלויה כלל בסברא זו, שהרי אפי' אם אין פטור המעשרות תלוי בהפקר הבעלים, כ"מ אפשר להיות שקדושת שביעית אינה כשל נכרים מצד עצמה, מפני שיש קנין לגוי להפקיע בזמן הזה וממילא אינם פירות שביעית כלל".

ודבריו לכאורה תמוהים מאד שסברא זו ששביעית בזה"ז יש קנין, היא עפ"י סה"ת והגר"א, מובאת בס' פאה"ש בענין זה, אבל לא הוזכרה כלל בדברי הב"י בשום מקום, ודבריו בתשובתו למבי"ט מתבססים לענין הסברא דיש קנין לנכרי על פי מה שפי' שיטת הרמב"ם לענין המחלוקת אם יש או אין קנין, הוא רק בנוגע לעצם הקרקע אבל לא לענין הפירות כל זמן שהקרקע תחת ידו, ולענין שביעית בזמן הזה דעת הב"י שהרמב"ם פוסק ששביעית בזה"ז מן התורה, כמפורש בדבריו בכ"מ בפ"ד הכ"ה ובפרק ט' מהל' שמטה.

אכן דבריו הנ"ל חוזרים גם בקצת שינוי לשון בגוף הספר (פ"ד הכ"ט) ומשם נראה שנוכל לעמוד יותר על כונתו וז"ל: וי"א (הכ"מ) שהפירות מותרים הם לגמרי, ואין נוהג בהם קדושת שביעית כלל, משום שבזמן הזה ששביעית מדרבנן היא, סומכים אנו על מי שסובר שיש קנין לנכרי לפחות כל זמן שהוא תחת ידו. הרי שהשכיל להרכיב את שני הנמוקים יחד גם הסברא שבזה"ז שביעית מדרבנן, וגם הטעם שלגבי הפירות יש מקום לומר שיש לו קנין, והנראה שלמד כן בדעת הכ"מ ובוה רמז לפרש דברי הכ"מ שנראים שסותרים לכאורה זא"ז, שהרי כפי שציינו לעיל הכ"מ מפרש דעת הרמב"ם ששביעית מן התורה גם בזה"ז, אולם הרי תמה שבמקום אחר בכ"מ (שם פ"ד הכ"ט), כשמתוכח עם הכו"פ לענין פירות הנכרי בשביעית כתב בניגוד לזה וז"ל שם: ומ"ש עוד אבל מה שהוא אסור מן התורה מפני שבת הארץ לא הוסקע וכו', לא דק דבהדיא כתב רבנו בפ"ט ובפ"ו דשמטת קרקע בזמן שאין היובל נוהג אינה אלא מדבריהם. ומ"ש לא נפקע אותו איסור בקנינו מטעם שאין קנין לנכרי להפקיע מידי מעשר ושביעית אשתמיטתי' מש"כ רבנו בפ"א מהל' תרומות וכו' בעודה תחת יד נכרי מופקעת היא וכו', ותמוה מאד שהכ"מ סותר עצמו מאותו מקום עצמו שמציין, שהרי שם פי' בעצמו דברי הרמב"ם רק לענין שמטת כספים, ופי' בוה מרן הרב ז"ל כונתו, שהכ"מ בא עליו משני הטעמים יחד, שפשטות לשון הרמב"ם משמעותו ששביעית בזה"ז דרבנן, אבל אם נקבל את חידושו של הכ"מ לפרש כונתו באופן אחר ושביעית דאורייתא, מ"מ הרי יש מקום גם לסברא שניה שלו שעכ"פ בעודה תחת ידו יש לו בה קנין, באופן שהכ"מ עצמו לא פסיקא ליה מילתא באופן מוחלט מטעם מה נפקעת הקדושה מהפירות אם מצד ששביעית מדרבנן ובכה"ג יש קנין, אם שביעית באמת מה"ת לרמב"ם ומ"מ בעודה תחת ידו יש קנין, ועל כן השכיל מרן הרב זצ"ל להרכיב שני הדברים יחד, שהואיל ויש עכ"פ סברא לומר שבזה"ז שביעית דרבנן (ואפי' אם הרמב"ם לא סובר כן, מ"מ הרי ישנן דעות כאלה בראשונים ויש לצרפם לדיון כספק), ונוסף על כך הרי ישנה סברא ברמב"ם לומר שתמיד לענין הפירות יש קנין, על כן שתי הסברות מצטרפות יחד להוות סברא להקל לכל הפחות בעוד

שהשדה בידי הנכרי והפירות ממילא קנויים לו. ומדוקדק לשונו מאד וכונתו מבוארת. ג. היוצא מזה שגם פרוץ הביי עצמו לא היה סומך עצמו להקל ולהפקיע הקדושה מפירות הנכרי מכל וכל אלא מתוך צירוף הספק שביעית בזה"ז דרבנן, שגם הוא לא היה בטוח בפירושו ברמב"ם ראש הל' תרומות שבעודה תחת ידו יש לו בה קנין, כפי שבאמת רבו החולקים עליו ודחו דבריו (עי' בפאה"ש). מכל שכן שאין לראות טעם עיקרי בהפקעת הקדושה בסברא שביעית תלויה בהפקר הבעלים דוקא, כמו שכתב בפירושו בדבריו במבוא הנ"ל שהוזכרו לעיל על דבריו על הרידב"ז שעיקר טעמו אינו מזה ומש"כ הטעם שהפירות אינם הפקר הוא רק למבי"ט לשטתו, שיש מ"מ עוד צד דיון בדבר, אבל לא שסומך על זה. וכן הדבר נראה ברור לכל המעיין בתשובת הביי שלא על זה תמך יתדותיו ועיקר טעמו ונימוקו הוא מצד שבעודה תחת ידו יש לו בה קנין וכנ"ל, עכ"פ בהצטרף הסברא השניה לענין שביעית בזה"ז.

וא"כ כל זה שייך רק אם יש לו קנין בגוף הקרקע שבזה הוא שמצינו הסברא שבעודה תחת ידו יש לו בה קנין לענין מעשרות לפי פי' הכ"מ ברמב"ם, אבל אם יש לו קנין רק בפירות לחוד ודאי שאין קנין זה חשוב להפקיע מהקדושה, כי אף על פי שזה יכול להועיל לענין הפקר הפירות שבאופן זה אינם הפקר, כיון שעכ"פ הפירות הם של הנכרי, אבל הרי כנ"ל זה אינו עיקר הטעם להפקיע הקדושה וזהו רק נימוק נוסף לטעם העיקרי וכנ"ל, וא"כ כשאין לו לנכרי קנין בגוף הקרקע שבאופן זה לכל הדעות אין לו קנין גם לענין להפקיע ממעשרות, ששכירות אינה מפקיעה מן המעשרות, כמפורש בגמ' (עי' כ"א.), על כן כתב מרן הרב זצ"ל שאם הנכרי קונה הקרקע, או יש מקום להתיר הקצירה בהסתמכות על פי מה שנקוט בדינו לסמוך על דעת הביי לענין קדושת הפירות עכ"פ, שהוא כנ"ל מצד צירוף שתי הסברות לצידוד לקולא דשמא הלכה שביעית בזה"ז דרבנן ובאופן זה יש קנין, ושמא גם אם שביעית מה"ת, הלכה כהבנת הכ"מ ברמב"ם שכל עוד הקרקע תחת ידו יש לו בה קנין, אולם אם הקרקע ודאי אינה של הנכרי אף שהפירות הם שלו, זה מועיל שפיר לענין דיני הפקעת קדושה מגוף הפירות לענין הפסד וביעור וסחורה, (כדרך שגם לפי המבי"ט מותרת הסחורה וכו') למרות שאינו מודה לביי במש"פ שבעודה תח"י יש לו בה קנין), אבל מה שנוגע לענין היתר הקצירה זה אין לנו יסוד להתיר אלא מהטעם העיקרי של סברת הביי שבעודה תח"י יש לו בה קנין וכנ"ל, בזה ודאי לא מספיק קנינו של הנכרי בפירות אלא דוקא קנינו בגוף הקרקע, וכנ"ל לענין הפקעתו מן המעשרות.

והנה בתשובה אחרת באותו ענין (סי' ע'), כנגד אלה שחששו לאיסור גם אחרי המכירה ורצו להכריז איסור סחורה בפירות אלו כתב שם שגם לדעת המבי"ט המחמיר אין מקום לאיסור זה, כי הפירות ודאי של נכרי הם: „שחזן מסדר המכירה עשינו ג"כ במכוון סדר של שכירות בהבלעה. ואפי' לפי המפקקים על המכירה וכו' אין מה לפקפק על השכירות וכו'."

על פי זה הדברים מבוארים יפה ולק"מ מה שהקשה במע"א הנ"ל שהרי ודאי לכר"ע סומכים על המכירה עכ"פ בנוגע להפקיע איסור התורה של סחורה וכיר"ב לענין הפירות, שבאמת לא מטעם זה הותרה הסחורה רק משום שסומכים על השכירות, אם אין המכירה קיימת. וזה שפיר מועיל לענין הסחורה וכיר"ב

אבל אין בזה בכדי להתיר דיני הקצירה, שקדושת הפרי בכה"ג אינה נפקעת, שהרי למבי"ט למרות שהפירות אינם הפקר אין זה מועיל למעשר לדעתו, משום שקדושת הפירות לשביעית עדיין קיימת לדעתו, וא"כ בנידון זה של שכירות שלדעת הכל הקדושה קיימת, א"כ כאן כל הדעות מתאחדות ומסכימות לדעתו של המבי"ט, שרק לענין עצם הפירות אין בהם חיובי שביעית אבל לא לענין הקצירה שקשורה עב קדושת הפירות, וזה אינו נפקע לכל הדעות אלא ע"י מכירת הקרקע אבל לא ע"י שכירות.

ד. ובס' מעדני ארץ הנ"ל (סי' ב' והלאה שם כמה סימנים זא"ז) מאריך בחידושו הנ"ל, שלענין קצירה לכל הדעות יש להתיר עכ"פ בהסתמכות על מה שנוקטים כדעת הב"י לענין הפקעת הקדושה מהפירות. וכתב שם באריכות לבנות יסוד על פי המבואר בסה"מ ובסמ"ג שכל איסור קצירה הוא רק מצד דין הפקר הפרי ואינו מצד הקדושה, ועל כן כשהפירות הם של נכרי ואינם הפקר לכו"ע, אין בהם ממילא איסור קצירה. ובהערה שם (שהובאה לעיל) מסתייע שגם דעת מרן הרב זצ"ל היא כן לעצם הדין, ועל פ"ז כתב שם שכל הגאונים שנקטו בלשונם גם איסור הקצירה הוא רק שיגרא דלישנא. אולם הדברים נועזים ביותר כלפי הני אריותא גאוני הדור, שכתבו את הדברים לא בגדר פלפול אלא בהוראה הלכה למעשה בענין שעורר סערה עצומה של דיונים ומחלוקת, ואיך יתכן לבטלם כלאחר יד ולומר עליהם שהם רק בגדר שיגרא דלישנא. ישתקע הדבר ולא יאמר. וכבר העיר לו בזה מרן הגאון רא"ז מלצר שליט"א (בסוף הספר) וז"ל: הנני אומר בזה שלא יתכן לומר כן על גאוני הדור ראשי הגולה בדור הקודם.

ומה שמסתייע בדברי מרן הרב זצ"ל כנ"ל, הנה לא זו בלבד שמרן עמד עיקר הסברא, ומ"מ לא זו מפסקם של הגאונים הנ"ל. לאסור בפירוש כל ארבע המלאכות ע"י ישראל (אם לא ע"י עצה של הפקר וכו', כמבואר בתשובתו סי' ס"ז הנ"ל), הרי כפי שנתבאר לעיל, לא היתה דעתו להתיר אלא מצד הפקעת הקדושה שזה תלוי כנ"ל בקנין הנכרי בגוף הקרקע, אבל לא מספיק לענין זה קנין בפירות לחוד, אעפ"י שזה מועיל לענין הפקעת הדינים השייכים לפירות באופן ישר, דהיינו דיני מסחר ובעור והפקר.

וטעם הדבר נראה שאעפ"י שדיוקו של המע"א הנ"ל שאיסור קצירה יסודו בהפקר, ודאי נראה ברור בדברי הרמב"ם בסה"מ שהביא. [וגם אנחנו עמדנו על הדברים באורך במאמרנו בעניני שמטה באדמת הפקר (התוה"מ קובץ ג').]. מ"מ נראה שאינו תלוי בהפקר הפרי אלא בהפקר של כח הגידול של האדמה בשנה זו. שהרי הקוצר עובר גם במצ"ע של "ושבתה הארץ". הרי שזה נוגע גם לארץ עצמה. וע"י במאמרנו הנ"ל שהסברנו את דברי הרמב"ם שמחייב בלאו זה גם כל קצירה לעבודת הארץ, והוא תמוה לכאורה מנין לו שני מיני חיובים בקצירתו, וחסברנו שם שהכל אחד; שעיקר האיסור הוא מה שע"י זה הוא מראה בעלות על האדמה, והיינו כלפי כח הגידול שלה, (שהרי עצם הבעלות לא פקעה גם בשביעית). ומכיון שהכל כלול בלאו אחד הרי לנו מזה, שהאיסור כרוך בדין הבעלות על כח הגידול, ולא רק בדין בעלות של הפירות כשלעצמם. ועל כן העיקר שעלינו לתבחין לגבי איסור זה הוא לא רק אם יש בעלות לגבי עצם הפירות או לא, אלא עיקר הדבר תלוי אם כוח הגידול של שדה זה ישנו בדין הבעלות, והשכיחות אינה

אלא לגבי הפירות אבל כוח הגידול נשאר של הבעלים שהוא בעל גוף הקרקע, וכיון שהבעלים האלה הוא ישראל ממילא לא נפקע ממנה דיני שביעית גם לענין איסור הקצירה.

ועל כן כל עיקר דיונו של מרן הרב זצ"ל להתיר הקצירה לא היה אלא על פי מה שהיינו אומרים שהמכירה קיימת שאז גם כוח הגידול הוא של הגוי ואינו כדין שביעית לא לענין הפקר ולא לענין שאר צדדי הקדושה. ולזה מסיק שאין זה ברור כלל אם גוף המכירה קיימת, ושמה אין זה אלא שכירות ואינו מועיל לגבי אותם פרטים התלויים בבעלות על עצם כח הגידול וכנ"ל. וכל זה פשוט וברור לענ"ד לכל מעיין.

ה. על יסוד הסברא הנ"ל שכל עיקר האיסור בקצירה אינו אלא מצד דין הפקר הפרי, מסיק במע"א הנ"ל, שלפ"ז פירות שביעית שיצאו לשמינית יש בהם איסור קצירה, לא מכח רבוי מיוחד כפשטות לשון ר"ע (ר"ה ח'), אלא משום שהואיל וגדלו בשביעית הרי הם הפקר, וע"כ ישנם באיסור קצירה. ומעלה שר"ת (שם ד"ה ור' ישמעאל) הסובר שיש צורך ברבוי לענין תוס' שביעית מאחריה ודאי אינו סובר ככה, אלא שהתוס' חולקים שם על ר"ת. עוד הביא מה שדנו בתוס' (שם י"ב ד"ה מנהג). למה לו לר"ע לרבות קציר שביעית שיצא לשמינית, והרי זה אסור מכח הרבוי שהגמרא מביאה שם. ותרצו שני תרוצים. והתי' הב' הוא וז"ל: ודאי מהכא ה"א דהא דנוהג דיני שביעית בשמינית, היינו דקדושת שביעית נוהגת בהם דאסורה בסחורה וחייבים בביעור. ושאר דיני פירות שביעית אבל לחרוש ולקצור ולעדור אותה תבואה לא הייתי אוסר. דדבר התלוי בעבודת הארץ כיון דנפקא שביעית שרי אפילו לצורך סירות שביעית ולהכי איצטריך קרא. עכ"ל.

רואים אנו לכאורה מתי' זה שאין דין הקציר תלוי בהפקר הפרי. והביא במע"א שבר"ן ורשב"א מובא ג"כ תי' זה אלא ששם הושמטה המלה "קציר", ועפ"ז ר"ל שמ"ש התוס' בלשונם קציר כיונו לניכוש העשבים שמסביב לתבואה, אבל עצם הקציר באמת אסור מצד עצמו. והנה לפ"מ שמסיק פן בדברי התוס' לא ידעתי למה חיה לו לומר שר"ת חולק ע"ז, מתוך שהעמיד דברי ר"ע על קציר לענין חידוש דין תוס'. שביעית לאחריה, הכי שפיר אפשר לפרש כן גם בכונת דברי ר"ת, שבא הכתוב להשמיענו איסור נכוש ועדור וכיו"ב, אבל לא כיון לעצם הקציר.

אלא שכל עיקר הפי' בתוס' שקורא לנכוש קציר קשה מאד, (ולא רק דוחק, כפי שחמ"א עצמו מגדיר את זה), שחרי התוס' הולכים לפרש את המלה "קציר" שבתורה, ואיך ינקטו מלה זו עצמה במשמעות אחרת. ואם אפשר לקרא לנכוש קציר הרי היה אפשר גם לפרש את מ"ש הכתוב "בחריש ובקציר תשבוח" שזה מכוון באמת לשביעית עצמה. ובא לאסור את הנכוש, שהרי אין אסור אלא ד' מלאכות מה"ת ולא יותר, אין שקציר משמעותו ברורה דהיינו קציר התבואה ולא נכוש. ואיך ולמה נקטו פתאום התוס' בענין זה עצמו. לשון עלגים. וגם בראש דבריהם כשפרטו אח המלאכות שהן אסורות בפירות שביעית הזכירו סחורה ובעור והשמיטו קציר, שהוא הענין שדנו בו.

אד יותר מזה קשה שלכאורה אין בכלל אפשרות לקיים את תי' התוס' אלא על קציר ממש, שהרי אנו חולכים מאן לפרש את דברי הכתוב, וניכוש ועדור אין בהם איסור. תורה כלל גם בשביעית עצמה, ואיך יאסר הדבר. במוצאי שביעית מדין

תוס' שביעית, א"כ הרי נמצא תוס' תמור מן העיקר. ועוד שאם יש מקום לומר שהפסוק בא לאסור מלאכות אחרות, הרי היה אפשר להעמיד הכתוב על קציר בשביעית גופא, ובא לאסור הנכוש והעדור לטובת הקציר.

אמנם כן, התוס' הזכירו בלשונם גם חריש, וא"כ אפשר לומר שעיקר חידוש הכתוב בקציר של מוצאי שביעית יתפרש לענין חרישה לצורך הפירות, וחרישה הרי אסורה לר"ע מה"ת. אך נראה שזה אינו מספיק, שכבר הסיק המנ"ח (מצ' ל"ב) על יסוד רש"י פסחים, שחרישה לטובת הצמחת הזרע חיובה מצד תולדה דזורע, והחורש בשבת לאחר הזריעה חייב שתים משום חורש ומשום זורע. וכל זה בשבת אבל בשביעית אין לחייבו מה"ת אלא מצד דין חורש שהרי מדין זורע אינו אלא תולדה, ואינו חייב עליה בשביעית לדעת המחייב מלקות מצד החרישה בשביעית, כפי מה שנראה בשטת רש"י פסחים הנ"ל. כי רש"י שם כתב במש"נ שחייב מצד חורש בשביעית דהיינו מפני שמחפה הזרע וזוהי תולדה דזורע. ומתוך שלא כתב בפשוטו שחייב מצד חורש בשביעית, שמענו כונתו שרוצה לפרש גם לדעת המ"ד במור"ק (ג') החורש בשביעית אינו לוקה, וכ' שלדידי' ילקה מצד תולדת זורע. אולם לכאורה הרי קשה שבגמ' שם מבואר טעמו לפטור ממלקות על החרישה כמ"ש רבא לעיל דאהני הוא דמיחייב אאחריני לא, וא"כ הרי לפ"ז גם מדין תולדה דזורע אין לחייבו. וצ"ל שדברי רש"י אלה יתפרשו כפי שנראה מרש"י שלפנינו במור"ק שם, שרבא לא אמר לפטור אלא המלאכות שהיו תולדות במשכן לענין שבת, ולפ"ז חרישה חייב לרבא. והפוסטרי חרישה היא שיטה אחרת החולקת על רבא (עיי"ש במהרש"א). וסובר רש"י שלשיטה זו הוי בדיוק ההיפך מדעת רבא ומה שגילה הכתוב זמירה בא ללמד שאלה שנתפרשו בתורה חייבים עליהם ועל תולדותיהם, אבל על אחרות אין חייבים אפילו על האבות, וע"כ החורש אינו לוקה. (ודומה לזה פי' הרדב"א בדעת הרמב"ם לענין החורש לצורך האילנות שהוא חייב מדין תולדה דזורע דהוי דומיא דזמירה עיי"ש).

וע"כ המשנה מתפרשת יפה בין לדעת רבא שהחייב יהיה מצד מלאכת חרישה שהוא לוקה לדעתו. והסובר אינו לוקה על החריש הרי חולק על רבא לענין תולדה דזורע ומחייב בזורע גם על התולדה, וע"כ יתחייב בני"ד מצד תולדה דזורע. ויוצא עכ"פ שלדעת רבא אין לחייב החורש לשם חיפוי בשביעית אלא מצד מלאכת החרישה, אבל לא מצד התולדה דזריעה, ובמוצ"ש שאין החייב אלא מצד הפרי אין לחייבו כלל.

אכן התוס' חולקים כנראה על רש"י בפירושו הנ"ל בפסחים. שכ"כ בתוס' ר"ה (ט' ד"ה שהרי) בדברי הסובר החורש בשביעית אינו לוקה שסובר, אהני תולדות מיחייב אאחרינא לא מיחייב אלמא אפילו תולדות דכתיבי אבות דידהו לא מיחייב, מזה נראה בפירוש שנוקטים שהפוסטרי בחרישה אינו חולק על רבא לענין תולדות ופוסטרי גם תולדות הזורע כמו לרבא. ולפ"ז לכאורה קשה מאד איך תתפרש המשנה המחייבת החורש בשביעית לדעת הפוסטרי חרישה. וצ"ל ע"כ שחולקים על רש"י וסוברים שהחורש לשם חיפוי הזרע חיובו לא מדין תולדה כרש"י אלא הוא זורע ממש, וע"כ אינו שייך לפלוגתא דחרישה כלל.

ומ"מ נראה שכ"ז אינו אלא במחפה הזרע שעושה מעשה בעצם הזריעה שייך שפיר לומר שהוא זורע ממש ולא תולדה. אכן בני"ד שהתבואה כבר הביאה שליש גידולה בשביעית חרישה זו ליפות הזרע ודאי שאין בה משום זורע, שהרי אינו עושה

כעשה זריעה כלל, ואינו אלא תולדה דזורע, דומיא דמנכש ומשקה למאן דאית ליה שהיא תולדת זורע, (וכ"נ מדברי הרדב"ז שהובאו לעיל, שחילק כן לדעת הרמב"ם שהמחפה ע"י חרישה הוא זורע ממש משא"כ חרישה לגדל האילנות אינו אלא תולדה.) ותולדה דזורע הרי לשיטת התוס' דר"ה שהובאה לעיל אינו חייב למ"ד החורש אינו לוקה. ולפ"ז גם לר"ע שמחייב עכ"פ בעשה החורש בשביעית, כשחורש לגידול התבואה ג"כ אין לחייבו יותר, כי מצד דין זורע הרי אינו אלא תולדה ואינו חייב עליה בשביעית, וא"כ בתוס' שביעית שאיסורי הקרקע מצד עצמם אינם קיימים רק מצד שזה מצמיח הזורע, אין לחייבו מצד חורש, ומצד זורע הרי אינו אלא תולדה, א"כ עדיין השאלה במקומה עומדת, איך יתכן לפרש שהכתוב בא לאסור תוס' שביעית לענין דברים שגם בשביעית עצמה אינם אסורים מן התורה. אלא ברור שכל עיקר התירוץ טובב דוקא על ענין הקציר, שבא הכתוב לאוסרו ואלולי כן לא היה אסור משום שאף הוא עבודת הארץ הוא, לפי תי' זה של התוס'.

ומעתה אין מקום לומר שגם תי' א' חולק על יסוד זה, וטובר שדין קציר תלוי בדין הפקר הפרי, שמנין לנו לעשות מחלוקת ביניהם בזה שלא הוזכר מזה כלום בתי' ראשון. ובפשוטו עיקר המחלוקת ביניהם אינה אלא אם איסור הקציר הוא דין בעבודת הארץ כתי' ב' או שאינו אלא דין בעבודת הפירות, ותלוי בעיקר אם הפירות קדושים בקדושת שביעית או לא, כי פשטות הסברא נוטה באמת לומר שהוא דין מצד קדושת הפרי, חוץ ממה שתי' ב' נראה עיקר, כי תי' א' מוקף בסוגרים ובסיי אינו. ובאמת קשה מאד להעמידו בלשון הגמרא, כי מה שכתבו שעיקר לא נזכר קציר אלא בכדי ללמד על חריש אינו מובן, שמנין לנו, שהמדובר על קציר של מוצאי שביעית יותר מאשר על קציר של שביעית, הרי לפי הנחתם אין שום חידוש במוצא יותר מאשר בקציר של שביעית עצמה, ובע"כ הכונה ללמוד מקציר לחריש היא, כמו שלענין קציר אין הבדל בין שהקציר נעשה בשביעית עצמה לבין שנעשה לאחר כך, כן אין הבדל לענין חריש בין שנעשה בשביעית בין שנעשה לפני כן, אבל לשונו של ר"ע, "אין צריך לומר חריש של שביעית וקציר של שביעית שכבר נאמר בחריש ובקציר אינו מדוקדק כלל לא על חריש, שצריך קרא גם על שביעית עצמה, ולא על קציר שאינו נצרך גם על קציר היוצא מחוץ לשביעית. (גם הדמיון קשה של חריש לקציר, שאיסור קציר הוא מדין עצמי שהפרות קדושים ממש ויש על הקוצר דין כאילו קצר בשביעית גופא משא"כ חריש, גם לאחר הלימוד לא יתא לו דין אלא מדין תוספת).

גם מש"כ שאם כי ר"ת ודאי אינו סובר סברא הנ"ל מ"מ התוס' בפי' השני חולקים עליו, ג"כ אין לזה יסוד שהרי התוס' לא חלקו עליו בעצם ההנחה שצריך קרא לענין תוס' בשביעית לאחריה ולא כתבו אלא, "שלחנם דחק עצמו" והיינו שיש תי' יותר טוב, אבל לא אמרו שאין צריך קרא לענין תוס' שביעית לאחריה.

ו. אכן לפי הנ"ל דברי הר"ן והרשב"א בתירוץם שלא הזכירו קציר כלל אלא נכוש ועדור (וכן לא הזכירו "חריש"), טעונים הסבר, שהרי כנ"ל אין להעמיד קרא דקציר על איסור נכוש ועדור בתוס' שביעית, שגם בשביעית עצמו אינו אסור מה"ת. והנראה שכונה אחרת בדבריהם ואין הדיון לדעתם על פעולה לטובת הקציר אלא לטובת השדה ולקלקול הקציר וכמו שיבואר להלן בעז"ת.

... ונקדים לזה מה ששנינו במשנה שביעית (פ"ד מ"י): מאימתי אין קוצצין את

האילו בשביעית וכו', ופי' הר"ש על פי הגמרא בפסחים (נ"ב:) שחזא מצד מ"ש
הכתוב לאכלה ולא להפסד. ואילו הר"מ בפיה"מ פי' "מפני שהוא גוזל בני אדם
שהקב"ה נתן פירותיהם לכל בני אדם". והרע"ב הביא זה בתור שני פירושים.
והחזיר"ט עמד עליו ורצה לומר שהר"מ לא בא אלא לתת טעם לכתוב ונשאר
בקושיא מנין לו לחדש טעם זה.

והנראה שהר"מ למד מה שיש איסור לקצוץ האילן טרם שהפי' ראויים לאכילה.
והרי אז עוד לא ניתנו הפירות לאכילה (עי"ש הר"מ בפיה"מ פ"ד מ"ז), א"כ לכאורה
אין לדרש בזה גם דרשת "ולא להפסד", כיון שאין בו עוד דין "לאכילה". ומזה
הוכיח הר"מ, שאיסור "ולא להפסד" הוא מצד דין גזל האנשים, ולזה גם טרם שראוי
לאכילה מ"מ הרי מפסידם. ומעתה יש מקום להסתפק ביש לו בשמינית פירות שביעית.
בשדהו והוא רוצה לחרוש השדה ולעבדה, שהרי בשמינית זה מותר אלא שע"ז יפסדו
הפירות, אם מותר או לא. מכיון שאין זה אלא מדין גזל הרבים יש מקום לומר, שאין
מן הדין שיהא הוא נפסד, והרי בידם היה לבא לפני כן ולזכות בהם, והם שהפסידו
לעצמם. ואין לומר שיהא מחויב להוציא אותם מן השדה, כדי שיוכלו לזכות בהם.
שטרחו זו לא מצינו שהטילה עליו תורה, ואין עליו אלא דין הפקר ותו לא. אך
שביעית עצמה אין ספק בדבר ואפילו אם רצינו לעשות שם דברים המותרים כגון בניה
וכיו"ב, מ"מ הרי נאמר "תשמטנה ונטשתה" שמקנה להם זכות דריסה בשדה לצורך
הפירות, ומשמע שהוא אפי' כשזה מזיק לשדה, שבשנה זו כל מה ששייך לפירות הללו
ה"ז הפקר לכל, וע"כ אינו רשאי לקלקל להם זכות זו. אבל במוצ"ש שאז אין זכות דריסה
שהרי משעה שזה מזיק לו אסור להכנס לשדה (ר"מ פ"ז משמטה הי"ח). ובפשטות נראה
לכמה"ג אף שהפירות נפסדים מאליהם לא אכפת הדבר, ואין עליו להוציאם לרח"ל.
(בשבה"א אמנם לא כ"כ, אך לא ידעתי מנין המקור לזה, ובפשוטו אין שום חיוב על
הבעלים בכה"ג). ולכאורה נראה שבכה"ג שזה מפריע לו לעיבוד השדה אין עליו
איסור להפסידם, כיון שאינו אלא דין ממון וגזל וכנ"ל מהר"מ.

ומעתה נראה שזוהי כונת הר"ן והרשב"א מה שבא הכתוב לאסור הנכוש
והעדר בשמינית, אין הכוונה שרוצה לעדור לטובת הפירות, אלא שהם מפריעים לו
בעיבוד השדה ורוצה לעוקרם, שכיון שהם מפסידים לו אין עליו דין ולא להפסד
וכנ"ל. ולזה בא הכתוב "בקציר" לומר שגם דין ה"ו ונטשתה" במשך עדיין כל עוד שיש
כאן קציר של שביעית, לדעת ר"ע.

וכן י"ל קצת באו"א עפ"י היסוד הנ"ל, שהמדובר שרוצה לעקור התבואה לאחר
שתבא"ה שליש שביעית וראויה כבר לאכילה ואין בה משום "ולא להפסד", אבל
אם תמשיך לעמוד בשדה תשביח יותר, ובשביעית ודאי אין לו זכות לזה, אבל
במוצ"ש הרי אין עליו שום חיוב של הפקר השדה להשבת פירות השביעית.
עוד י"ל קצת באו"א שאינו נוגע בעצם התבואה לגמרי, אלא שרוצה לעדור
שאר השדה במקום שלא גדלו הספיחים, אלא שזה יפריע לאנשים לקחת הספיחים,
שהר"ך תחיה משובשת, ובשביעית אין לו הזכות לכך, אבל במוצ"ש צריך דבוק
לאיסור, שאל"פ אין לנו חיוב להפקיר שדהו לצורך הבאים לזכות בהם, עכשיו
וזהו שכתב הר"ן והרשב"א שנתרבה מקרא בקציר, שכל דיני שביעית נמשכים
לצבי קציר זה וכמו בשביעית עצמה אסור לג' לקלקל התבואה, או אלא לתת לה

להמשיך גידולה או לשבש הדרך אליה, כן במוציא נמשכים דינים אלה כלפי תבואה זו לר"ע, מכה הרבוי של „בקציר” כמו בשביעית עצמה.

אולם כ"ז שייך לפרש רק בר"מ ורשב"א, משא"כ בדברי התוס' שהזכירו בלשונם גם קציר, שמשמעותו ברורה לענין קציר התבואה וכנ"ל, וכן שסיימו בפי שהמדובר על עבודה „לטובת פירות השביעית”, אי"כ אין מקום לפרשם באופן זה, ובע"כ לדעתם הכתוב בא לאסור הקציר של פירות אלה עצמם ובלא זה לא היינו אוסרים אותם, שאין איסור קציר תלוי בדין הפקר לדעתם וכנ"ל.

ז. ועד שאנו דנים בדבר מכה הסברא כעיוור המגשש באפלה, הדברים ביסודם נראים מפורשים בדברי המשנה. וכבר הרגיש במע"א במשנה זו ודבר בה בקצרה ובארוכה, מ"מ אין הדברים מספיקים לענ"ד ודברי המשנה ברורים לאין ספק שיש איסור קצירה בשל נכרים כשאר עבודות כמו שיתבאר להלן בעז"ה.

הנה בס' מעדני ארץ הנ"ל כתב וז"ל: „אלא שעדיין צ"ע מהא דתנן בפ"ו דשביעית מ"ב עושין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר, דשין וזרין ודורכין ומעמרין, אבל לא קוצרין ולא בוצרין ועיין במלאכת שלמה דמפרש דמיירי בשל עכ"רם ואפי"ה תנן דאין קוצרין ומשמע נמי דבא"י אסור מצד הדין, ונראה דחוץ מזה שידוע דהמלא"ש אזיל בשיטת הרש"ס דסובר שנוהג קדושת שביעית גם בשל עכ"רם, וממילא לדידן דלא קי"ל בהא כוותיה ואית לן לפרושי ודאי כהר"מ והר"ש שפירשו למשנתנו דמיירי בשל ישראל חשוד. הנה ראה ראיתי בר"ש סיריליאן שכ' דטעמא דלא קוצרין ולא בוצרין הוא משום דכיון שמלאכתן היא עכ"פ במחובר לארץ גזרו בה חכמים אטו חרישה זריעה וזמירה עיי"ש, ומשמע שנחית ג"כ להא דאמרן דכל שאין נוהג כלל שום קדושה בהפירות צריך להיות מותר בקצירה ובצירה, וממילא נראה שלפ"ז שרק בסוריא הוא דגזרו חכמים איסור בקצירה ובצירה, משום טעמא דאמרו שם בירושלמי כדי שלא ילכו וישתקעו שם, משא"כ בא"י עצמה בכה"ג שאין נוהגת קדושה בפירות שפיר מותר לקצור ולבצור”.

ונתחיל במה שפתח שפירוש המשנה אינו הכרחי שהמדובר בשל נכרי „ואית לן לפרושי ודאי כהר"ש והר"מ (בר"מ לא מצאתי הדברים מפורשים בענין זה ואולי ט"ס וכצ"ל הר"ע מברטנורא). שפרשו למשנתנו דמיירי בשל ישראל חשוד”. הנה המעיין בירושלמי יראה שהדברים מפורשים שהמשנה מדברת גם בשל נכרי. שהרי בעי שם מהו לטחון עם הגוי בארץ א"ל מתני' אמרה שהוא אסור דתנינן עושין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר, הא בארץ אפי" בתלוש אסור עכ"ל. ואם המשנה דנה רק בשל ישראל חשוד, אי"כ מה ראה מכאן לענין לטחון עם הנכרי. (ולזה כיון ודאי הר"י יהוסף ז"ל שהובא במלא"ש הנ"ל באמרו „וכן משמע בירושלמי”). ודברי הירוש' הללו מובאים בר"ש עצמו שם, אי"כ ודאי לא היתה כונתו לפרש המשנה רק בישראל חשוד. ובאמת לשון הר"ש וכן הר"ע הוא „אפילו אצל החשוד”, ולשונו זה ודאי אין כונתו לומר לא זו בלבד שמותר אצל מי שאינו חשוד אלא גם אצל החשוד, כי מה חידוש הוא זה לעשות אצל מי שאינו חשוד, והרי לא נחשדו גם עמי הארץ על השביעית(עי' כתובות כ"ד תוד"ה שלי, אכן דעת הר"ש פ"ד מדמאי נראית שלא כן, וע"ע ברע"ב שאין הכרע מהי דעתו בזה). על כל פנים היה לו לסתום ולומר שהמשנה בחשוד, וכולם בכלל (לפי שיטת הר"ש שכל ע"ה חשודים), ומהו לשון „אפילו”. אלא ודאי כונתו לומר שדין זה שעושין בתלוש בסוריא הוא לא רק בנכרי שאינו

עושה איסור ואין כאן משום שאלת מסייע ידי עוברי עברה אלא אפילו בישראל שיש לחשוש גם מבחינה זו. אבל לא עלתה על דעתו להעמיד המשנה רק בישראל אלא המשנה סתמה נאמרה בין אצל ישראל בין אצל נכרי. וע"כ שפיר מוכיח הירוש' לענין לטחון עם הנכרי בא"י. וכן מוכח ודאי גם מראשית הדברים בירוש' שנותן טעם לאיסור במחובה, כדי שלא ישתקעו בסוריא. וזה תמוה למה לו טעם לאיסור הרי גם למ"ד לאו שמיה כיבוש מ"מ מדרבנן חייב במעשרות וכן בשביעית כמ"ש בגיטין ח'. (העתיקו הרמב"ם פ"א ה"ד מתרומות. וכבר עמד בזה בפ"י אמונת יוסף על הירוש' שם ופ"י כנ"ל שהמשנה מדברת בעובד אצל הנכרי ובסוריא לדעת כולם יש קנין. ותירוצו השני אינו נראה עיי"ש).

ומה שרצה במע"א הנ"ל לדייק מהרש"ס שג"כ ירד לחלק בין איסור קצירה לשאר איסורי מלאכות בקרקע, דכל דאינו נוהג קדושה בפירות צריך להיות מותר בקצירה ובצירה, במחכ"ת הט"ה כוונת הרש"ס לדבר אחר, ומה שייך לדון על קדושה בפירות למ"ד זה שלא שמי' כיבוש וכל עיקר לא גזרו אלא שלא יבואו להשתקע שמה. אלא כונתו פשוטה, שהרי אמרו שלא גזרו על העבודה בתלוש, מן גו דו חמי רוחא קריב לא נפיק" וכדפירש שם הרש"ס, כיון שמוצא ריות מועט בקרוב לו לא יצא מן הארץ. והיינו שמלאכות אלו נעשות כבר בזמן שהוא כבר קרוב לסיום השנה ויש לו תקוה לריות בארץ. (ואולי גם משום שאז כבר מותר עבודות שונות של הכנה גם בארץ, ע"י שביעית פ"ג מ"א ושם מ"ח, ולזה לשון הרש"ס נוטה באמרו, שמוצא ריות מועט בקרוב לו). וא"כ כדרך שהתירו עימור שנעשה מיד אחרי הקצירה, מטעם זה היה להתיר גם הקצירה עצמה, שהרי באותו זמן זה נעשה. ועל כן הוסיף הרש"ס לומר, שאמנם כן, מצד הסברא של הגזירה הנ"ל היה מקום לחלק במחובה גופא בין המלאכות הנעשות בראשית השנה כגון חריש, זריעה וזמירה לבין קצירה שנעשית לאחר שפסקו גשמי השנה וכנ"ל. אלא שלא חילקו חכמים במחובה גזירה זו אטו זו. אבל אין בדבריו שום כונה ורמז לסברת המע"א הנ"ל.

ועכשיו אנו באים לסוף דבריו מה שמסיק שרק בסוריא אסורה הקצירה בשל נכרי מצד הגזירה, אבל לא בא"י עצמה. וכמה זה תמוה — יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא, והרי אפילו אם יש נימוק לגזור בסוריא יותר מא"י איך יתכן לעשות דבר זה שהוא כחוכא ואיטלולא, שסוף סוף צריך לקרא שם איסור שביעית על זה, וזה בה בשעה שבא"י עצמה אין זה באיסור. ועוד שהרי גם טעם הנימוק לאיסור אינו קיים, כי למה לו לנוד למרחק לסוריא, הרי כמו כן יוכל לעבוד בשופי אצל הנכרים בא"י, שאין בהם איסור קצירה לפי דעתו. והרי הרבה כרכים לא כבשום עולי בבל והרבה מהנכרים היו באותה שעה שם.

וחוץ ממה שהדבר נראה פשוט מסברא וכנ"ל מכלי צורך בראיות, הרי גם הדברים מוכחים בהדיא מהירושלמי הנ"ל שלמד איסור טחינה עם הגוי בשביעית בא"י ממה שהותר בתלוש בסוריא, "הא בארץ אפילו בתלוש". אבל לפי דברי המע"א הרי יש מקום לומר אדרבא שבסוריא אסור מה שבארץ מותר. א"כ אדרבא נאמר, אם גם בסוריא התירו בתלוש מכש"כ בא"י. עכ"פ דיוק ממה שהותר בסוריא התלוש זה אין לנו, שהרי עיקר החידוש הוא שלמרות שהיה מקום לגזור בסוריא איסורים מיוחדים, לא היה צורך בזה אלא במחובה אבל לא בתלוש, ואינו לגמרי מסוג האיסור שבארץ ואיך אפשר ללמוד מכאן לענין איסור תלוש בארץ. וכן הלאה מזה שם

שמקשה „במה אנן קיימין אם בפירות ששית שנכנסו לשביעית אפילו בארץ מותר”.
זמה קושיא היא זו, אמנם בארץ זה מותר, אבל בסוריא יש מקום לגזור. (בדוחק יש
מקום קצת ליישב זה, שכיון שגם בארץ זה מותר לא היה מקום לגזור שיצא לשם זה
לסוריא, שהרי יוכל להשיג זה גם בארץ אבל אין המשמעות כן וי"ל ואכ"מ). אלא
ודאי הדברים פשוטים וברורים שלא יתכן לאסור בסוריא אלא בדוגמא למה שיש
בארץ, שגזרו חכמים לראותה כא"י לפרטים אלה מחמת הנמוקים שהיו בידם, אבל
בשום אופן לא לעשות אותה בדיני שביעית שאינם קיימים בארץ עצמה. וע"כ שפיר
דייק בירוש' שכל המותר בא"י מכש"כ שמותר בסוריא, וגם מה שמותר בסוריא, אין
זה אלא שם, אבל לא בא"י.

ומתוך שהמשנה אוסרת קצירה בסוריא גם בשדה נכרי, (כי כנ"ל גם להר"ש
והרע"ב המשנה מדברת גם בשל נכרי) הרי בפירוש שגם בא"י אסורה הבצירה גם
בשל נכרי, לכל הפחות בזמן שביעית מה"ת ואין קנין. וא"כ שפיר צדקו הגאונים,
שלא חילקו בין מלאכה למלאכה ואסרו את כל ארבעת המלאכות ע"י ישראל דלפי
מה שחששו להחמיר לדעה שביעית בזה"ז דאורייתא או לדעת הסוברים שאין קנין
לנכרי גם אם שביעית דרבנן כיון שהוא עיכוב צדדי ולא מצד החסרון של הקדושה,
כמבואר בדברי הדנים בזה, שוב אין מקום לחלק בין מלאכה למלאכה, ויש לחפש
אחרי צורה שהיא מותרת, עכ"פ — קליש איסוריה, גם בשל ישראל.

ואין צריך לפ"ז למה שדחק מרן הרב זצ"ל להעלות חשש חדש, דשמא המכירה
מבוטלת דהוי כעין מקח טעות וכנ"ל ונשאר רק שכירות, וכנ"ל באורך. שכל זה הוא
ודאי דחוק, שאם נאמר שהמכירה מועלת עכ"פ לענין הקצירה הרי גם כן אין זה
מוקצה מן הדעת לעשות מכירה לשם כך. וכל זה דחק ודאי משום שהוקשה לו פסקם
של הגאונים שלא חילקו בין קצירה לבין שאר המלאכות. לומר, שכל המלאכות
תלויות בקדושת הקרקע, וכל שקדושה זו לא פקעה, כל המלאכות אסורות כאחד.

ת. אכן בכגון זה ודאי צריך טעם, למה באמת אין היתר קצירה, אם דין איסור
הקצירה תלוי בדין ההפקר, אם של הפרי ואם של כוח הגידול של השדה בשנה זו,
כמו שנתבאר לעיל, עכ"פ הרי לענין ההפקר מועיל קנין הנכרי לדעת הכל וכנ"ל, ואם
גוף השדה קנוי לנכרי, לכאורה יש מקום לומר שגם על כוח הגידול לא חל דין
ההפקר, דלענין הצד הממוני יש לו קנין לנכרי, ולמה תהא אסורה הקצירה?

והנראה שאיסור הקצירה אינו תלוי בזה אם זה בפועל הפקר או לא, שהרי
ודאי גם בשל חש"ו שאין עליו דין וחיוב להפקיר, לדעת הב"י שאין זו הפקעה ממילא
מ"מ שאר האיסורים בעינם עומדים. וראיה פשוטה ממה שהתקשו בתוס' על קצירת
העומר בשביעית (מנחות פ"ד), ולא העמידו בשל קטנים וכיו"ב. וכבר נגע בזה
במע"א עצמו, והסיק, שאיסור הקצירה אינו תלוי אם הפירות הם בפועל הפקר אלא
אם פירות אלה הם בני חיובא להפקרה (עיי"ש סי' ה' ס"ק א'). וא"כ הרי פשוט שגם
כשהם שייכים לנכרי, גם כן אין סיבת השתיכותם לבעלים בזה שהפירות אינם בני
חיובא, שהרי אין נוקטים להלכה כשיטת הכ"מ שבעוד השדה תח"י הנכרי יש לו בה
קנין כמו שכתב הוא עצמו (בסי' ב' עיי"ש). וכל עיקר אין אנו באים להפקיע
מהפירות את דיני שביעית אלא במדה שדינים אלה הם תולדה מדין ההפקר,
שבזה יש מקום לומר, שחובת הפקרה אין על הנכרי וממילא גם כל מה שנובע מזה
אינו. וא"כ גם כאן החסרון הוא רק בבעלים של הפירות שאין נותנים שיחול עליהם

דין הפקר אבל כח הגידול של האדמה שפיר בר חיוב הוא, והרי זה ממש דומה לפירות על חש"ו. ואין זה דומה כלל לפירות ששית שנכנסו לשביעית, שכל כח גידול פירות אלה היה של ששית ולא היה עליו שום דיני קדושה, משא"כ בניד"ד, שאין קנין לנכרי להפקיע הקדושה, קדושה זו מולידה גם דיני הפקר וגם דיני איסור קצירה מקבילים לזה, וא"כ אעפ"י שבמקרה שהוא נכרי אין בכוחה להוליד את ההפקר בפועל כי ההפקר הוא דין על הבעלים והוא לאו בר חיוב הוא, שאר דיני הפרי בעינם הם עומדים. ויש איסור לקוצרם, להוכיח שפירות אלו היה דינם בהפקר, אילו היו בידי מי שאפשר לצוות עליו את זה.

היוצא לנו מזה, שאין שום מקום לחלק בין מלאכה למלאכה בארבעת המלאכות דאורייתא, ואם באים אנו להחמיר לחשוש לדעת האוסרים באיסור זריעה ה"ה גם באיסור קצירה, ויפה עשו הגאונים של הדור שעבר שלא חילקו בדבר. וגם כיום שעם כל הדחק אין אנו יכולים שלא להזקק להיתר גם ע"י עבודות בישראל, מ"מ ודאי שיש לחפש אחרי דרכים להקליש האיסור, מכגון זה שהזכירו מרן הרב זצ"ל בתשובתו הנ"ל (משפט כהן סי' ס"ו).